

I Factors affecting the entrepreneurial skills among agricultural students

pages
19-34

R. Movahedi

Associate Prof. On agricultural education, Bu Ali Sina University, Hamedan

Corresponding author: r.movahedi@basu.ac.ir

Received date: 2025.06.15

Accepted date: 2025.10.06

Abstract

The current descriptive research is a casual-comparative which has been done through a surveying methodology. The statistical population was 550 agricultural students at Bu Ali Sina University in all levels. Sample size was determined using Kerjcie and Morgan table ($n=220$) and selected by a proportional random method. The data collection tool was a researcher-made questionnaire that its validity was confirmed by a panel of experts and its reliability was estimated by Alpha Cronbach and its rage was between 0.85 and 0.87. Data analysis was done in two sections descriptive and analytic by applying SPSS and LISREL. Results showed that the skills needed by the students were: communication, technology, entrepreneurship, financial-economic, and business management respectively. The results showed that 80 percent of factors affecting the entrepreneurial skills among students in Bu- Ali Sina University can be determined by four variables: business management abilities, communication abilities, technological abilities, and economical abilities.

Keywords: Entrepreneurial Skills, Entrepreneurship Education and Agriculture Students.

عوامل مؤثر بر میزان کارآفرینی دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا

شماره صفحات

۱۹-۳۴

رضا موحدی

دانشیار آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان

نویسنده مسئول: r.movahedi@basu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۲۴

چکیده

تحقیق توصیفی حاضر از نوع علی- مقایسه ای است که داده های آن به شیوه پیمایشی گردآوری شده اند. جامعه آماری را ۵۵۰ تن از دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا در همه مقاطع تحصیلی تشکیل دادند ۲۲۰ تن از آنان با استفاده از جدول کرجسی و مورگان به عنوان نمونه آماری و با روش تصادفی با انتساب متناسب انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی محتوایی آن بر پایه نظرسنجی از متخصصان تأیید و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ بین دامنه ۰/۸۵ تا ۰/۸۷ محاسبه شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی از نرم افزارهای SPSS و LISREL استفاده شد. نتایج نشان داد که به ترتیب مهارت های ارتباطی، مهارت های فناوری، مهارت های خاص کارآفرینی، مهارت های مالی و اقتصادی و مهارت های مدیریت کسب و کار از نظر دانشجویان بیشتر مورد نیاز می باشد. نتایج رگرسیون با استفاده از نرم افزار PLS نشان داد که ۸۰ درصد از عوامل مؤثر بر میزان کارآفرینی دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا توسط متغیرهای میزان مهارت های مدیریت کسب و کار، میزان مهارت های ارتباطی، میزان مهارت های فناوری و میزان مهارت های اقتصادی تبیین می شود.

واژه های کلیدی: مهارت کارآفرینی، آموزش کارآفرینی، دانشجویان کشاورزی.

مقدمه

به طور کلی، نظام آموزش عالی نقش مهمی در تربیت افرادی دارد که افزون برداشتن تخصص، خلاقیت، اعتماد به نفس، نوآوری و خطرپذیری بتوانند با شناخت فرصت‌ها به تولید شغل و درآمدزایی بپردازند (Jahanian, 2005). با توجه به این که انگیزه پیشرفت و کارآفرینی قابل یادگیری است باید برای پرورش و تربیت افراد کارآفرین اقدامات لازم در سطح دانشگاه‌ها صورت گیرد (Imani, 2005). با توجه به مطالعات مختلف، در حال حاضر در ایران برنامه‌های درسی از طریق الگوی موضوع محوری ارائه می‌شود و متأسفانه اشتغال محور نیستند و نمی‌توانند دانش‌آموختگان را با نیاز واقعی بازار آماده کنند (Arafi, 2004). این در حالی است که رسالت اصلی دانشگاه‌ها آموزش و تربیت افراد خلاق، نوآور و کارآفرین است (Fayuzat, 2004). از جمله الزامات و شرایط لازم برای این منظور شناسایی مهارت‌های کارآفرینی مورد نیاز دانشجویان و گنجاندن آنها در موضوعات و محتوای درسی دانشگاه‌ها می‌باشد. به همین خاطر در این پژوهش مساله اصلی آن است که بدانیم در ابتدا میزان مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان در شرایط موجود به چه میزان است؟ و اصولاً دانشجویان چه مهارت‌های کارآفرینانه‌ای را باید در محیط دانشگاه‌ها یاد بگیرند؟

فعالیت‌های کارآفرینی نیازمند مهارت‌های مختلفی است (Lyons, 2003). Wickham (2006) مهارت را به‌عنوان دانشی ساده که با عمل همراه است تعریف می‌کند. نتایج عملکرد کارآفرینی ترکیبی از دانش و عمل، مهارت‌های مدیریتی و انگیزه‌های شخصی است. Rai (2007) معتقد است که هر دو مهارت کارآفرینی و مدیریت برای سرمایه‌گذاری موفق به‌منظور ارتقای توانمندی مدیریت در کارآفرینی اهمیت دارد. این رویکرد دربرگیرنده مجموعه‌ای از مهارت‌های کارآفرینی است که افراد کارآفرین می‌بایست آن‌ها را دارا باشند. Smith (2005) معتقد است انتخاب یک نظام بهینه در کارآفرینی همچنین موفقیت در فعالیت‌های کارآفرینی مبتنی بر مجموعه‌ای مهارت‌های مربوط به آن و توسعه مهارت‌های کارآفرینی است. Lichtenstein and Lyons (2001) در زمینه مهارت‌های لازم کارآفرینی مواردی چون رهبری و مدیریت، مدیریت امور مالی، نوآوری، برنامه‌ریزی استراتژیک و تشخیص فرصت‌ها را مطرح کرده‌اند.

Lyons (2002) مهارت‌های مورد نیاز کارآفرینی را شامل مهارت‌های فنی، مهارت‌های مدیریتی، مهارت‌های کارآفرینی و مهارت‌های شخصی می‌داند Lyons (2002) مهارت‌های فنی را به‌عنوان مهارت‌های لازم برای موفقیت در فعالیت کسب‌وکار در توانایی تولید یا ارائه محصول یا خدمات (عملیاتی)، فضای تولید، توانایی به دست آوردن منابع و تجهیزات و موارد اولیه معرفی کرده است. مهارت‌های مدیریتی را نیز شامل: مدیریت و برنامه‌ریزی، بازاریابی و فروش، مالی و حسابداری، حقوقی شامل مدیریت ریسک، امنیت و حریم خصوصی و ارتباطات اداری مطرح می‌کند. Lyons (2002) همچنین مهارت‌های کارآفرینی را به‌عنوان مهارت‌های مورد نیاز برای توسعه محصولات و خدمات نوآورانه، تشخیص شکاف بازار، بهره‌برداری از فرصت‌های بازار و خدمات مشاوره‌ای در نظر گرفته است. از دیگر مهارت‌های اصلی کارآفرینی نیز به مهارت‌های شخصی شامل خودآگاهی،

پاسخگویی و توانایی پذیرش مسئولیت، هوش هیجانی (توانایی عاطفی برای مقابله با یک مشکل) و خلاقیت (توانایی ارائه راه‌حل‌های خلاقانه برای یک مشکل) اشاره کرده است (Lyons, 2002).

یکی از مهم‌ترین دیدگاه‌ها درباره مهارت‌های مورد نیاز کارآفرینان که از طریق دوره های آموزش کارآفرینی به ویژه در دانشگاهها باید تدریس شوند توسط Hissrich *et al* (2005) مطرح شده است. آنها این مهارت‌ها را در سه گروه مهارت‌های فنی، مهارت‌های مدیریت کسب و کار و مهارت‌های فردی کارآفرینی تقسیم بندی کرده اند. از نظر آنها مهارت‌های فنی شامل مواردی از قبیل ارتباطات گفتاری و نوشتاری، آشنایی با فناوریهای روز، کار در شبکه ها و گروههای جمعی، مدیریت و سازماندهی می باشد. مهارت‌های مدیریت کسب و کار شامل مواردی از جمله توانایی شروع، ادامه و توسعه کسب و کارها، تصمیم گیری، تولید و بازاریابی، امور مالی، حسابداری، قدرت چانه زنی در یک کسب و کار مخاطره پذیر است. در نهایت مهارت‌های فردی کارآفرینانه از نظر آنها شامل آن دسته از مهارت‌هایی است که فرد کارآفرین را از یک مدیر متمایز میکند مثل مهارت‌های کنترل درونی، خطرپذیری، ابتکار و نوآوری، پشتکار، رهبری، و توانایی مدیریت تغییر.

به‌طور کلی در زمینه مهارت‌های کارآفرینی مطالعات متعددی صورت گرفته است که در این بخش به‌طور خلاصه به آن اشاره می‌شود. مطالعه Kowsari and Nowruzzadeh (2009) در خصوص مهارت‌های کارآفرینی در دانشجویان نشان داد که عناصر مختلف برنامه درسی باید در راستای ایجاد شایستگی‌های لازم در بعد دانش، نگرش و مهارت‌های موردنیاز، پرورش مهارت‌های ذهنی، آشنایی با دانش و روحیه کارآفرینی، طراحی شود. Howard (2004) در پژوهشی با عنوان توسعه کارآفرینی در جوانان به این نتیجه رسیدند که رابطه مستقیمی بین مهارت‌های کارآفرینی (انگیزه پیشرفت، خلاقیت و...) با توانایی کارآفرینی وجود دارد. همچنین Howard (2004) نشان داد که کنترل درونی و استقلال‌طلبی از دیگر مهارت‌های مهم کارآفرینی محسوب می‌شود. Bell (2008) در یک مطالعه دریافت که برنامه‌ریزی دقیق، حل مسئله، خلاقیت، تفکر انتقادی، رهبری، شبکه‌های اجتماعی از مهارت‌های کارآفرینی محسوب می‌شود. Me and colleagues (2002) نیز در تحقیقی به توصیف مهارت‌های کارآفرینی پرداختند و نشان دادند که صلاحیت و شایستگی از مهارت‌های مهم کارآفرینی محسوب می‌شود. Shekari and Heydarzadeh (2010) نیز در پژوهشی به بررسی مهارت‌های شخصی و مدیریتی کارآفرینان پرداختند. آن‌ها دریافتند که مهارت‌های کارآفرینان برحسب نوع فعالیت آن‌ها متفاوت است. به‌طوری‌که برخی از کارآفرینان باید در زمینه مهارت‌های فنی توانایی بالاتری داشته باشند و برخی دیگر از کارآفرینان باید در زمینه مدیریتی مهارت کافی داشته باشند. همچنین آن‌ها دریافتند که مهارت کارآفرینی وابسته به نوع و شیوه آموزش در این حوزه می‌باشد. مطالعه در زمینه مهارت‌های کسب‌وکار رشد توسط Lichtenstein and Lyons (1996) نشان داد کارآفرینانی موفق‌تر هستند که مهارت‌های فن بیشتری نسبت به سایرین داشته باشند. زیرا مهارت‌های فنی می‌تواند فرصت بیشتری را به کارآفرینان جهت شناخت فرصت و چگونگی استفاده از منابع در اختیار آن‌ها قرار دهد. البته تنها داشتن این مهارت کافی نیست و می‌بایست توانایی‌های مدیریتی و ارتباطی را نیز در نظر گرفت. Charney and Libkap (2009)

نیز در پژوهشی دریافتند که کارآفرینان باید دارای مهارت ریسک‌پذیری در سرمایه‌گذاری‌های مالی باشد. Osman and Tasmin (2015) در مطالعه‌ای که به بررسی توسعه مهارت‌های کارآفرینی در صنایع پرداختند، نشان دادند که داشتن مهارت‌های خودآگاهی، شناخت فرصت، شبکه‌های ارتباطی از مهم‌ترین مهارت‌های کارآفرینی محسوب می‌شود. (Aguchukwa et al (2014) در مطالعه‌ای نشان دادند که آگاهی توسعه کسب‌وکار و کسب مهارت توسط بسیاری از دانشجویان موسسه‌های آموزش عالی نیجریه به‌عنوان یک نتیجه از آموزش کارآفرینی به‌دست‌آمده است. (Chang and Allison (2013) در پژوهشی با عنوان ارزیابی توسعه مهارت‌های کارآفرینی دانش‌آموزان در پروژه‌های فعال نشان دادند تغییرات قابل‌توجهی در درک دانش‌آموزان از مهارت‌های کارآفرینی خود در طول زمان وجود دارد. همچنین (Maghsoudi and Davoudi (2011) در بررسی راهبردهای توسعه کارآفرینی در ایران نشان دادند که عامل‌هایی که در توسعه مهارت‌های کارآفرینی اثر دارند عبارت‌اند از: عامل آموزشی-انگیزشی، سرمایه‌گذاری شراکت و خلاقیت و نوآوری. همچنین (Ghiathvand Ghiathi et al (2009) در تحقیقی تحت عنوان چالش‌های پیش‌رو در توسعه کارآفرینی در کشاورزی به این نتیجه رسیدند که مشکلات مالی، فن، اطلاعاتی تأثیر زیادی بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی دارد. افزون بر این نتایج مطالعه (Ahmadpour et al (2015) نیز در خصوص عامل‌های مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان آموزشکده‌های کشاورزی گویای این مسئله بود که عوامل فردی، محیطی و آموزش کارآفرینی در کارآفرین شدن دانشجویان مؤثر است. بنابراین با توجه به مبانی نظری و پیشینه تحقیقات گزارش شده در این تحقیق، مهارت‌های مورد نیاز کارآفرینی دانشجویان را می‌توان در پنج دسته زیر تقسیم‌بندی کرد: مهارت‌های مدیریت کسب و کار، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های مالی و اقتصادی، مهارت‌های فناوری، مهارت‌های خاص کارآفرینی.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از انواع تحقیقات کاربردی محسوب می‌شود به دلیل این‌که نتایج آن را می‌توان برای مراکز و سازمان‌های آموزشی کشور که به دنبال توسعه منابع انسانی هستند، مورد استفاده قرار داد. این پژوهش با توجه به روش‌های آماری مورد استفاده از نوع توصیفی-مقایسه‌ای است که به شیوه مطالعات پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری این تحقیق ۵۵۰ نفر از دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ است که بر پایه جدول کرجسی و مورگان ۲۲۰ نفر به‌عنوان نمونه برآورد شد. انتخاب نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری تصادفی با انتساب متناسب انجام گردید. در این تحقیق برای جمع‌آوری داده‌ها و به‌منظور آشنایی بیشتر با پیشینه موضوع و دستیابی به تحقیقات انجام‌شده از روش اسنادی و برای دریافت اطلاعات موردنیاز تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته بهره گرفته شد. پرسشنامه شامل دو بخش بود. بخش اول ویژگی‌های فردی دانشجویان و بخش دوم شامل مهارت‌های موجود و موردنیاز در زمینه کارآفرینی بود که در قالب طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت تدوین شد. به‌منظور تعیین روایی پرسشنامه از نقطه‌نظرها و پیشنهادهای اعضای هیئت‌علمی و متخصصین مرتبط با موضوع

استفاده شد. برای سنجش اعتبار پرسشنامه‌های تهیه‌شده به‌وسیله یک بررسی اولیه ۳۰ نسخه از آن توسط دانشجویان رشته کشاورزی تکمیل شد که پایایی پرسشنامه‌های تکمیل‌شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ بین دامنه ۰/۸۵ تا ۰/۸۷ مورد سنجش قرار گرفت. روش‌های آماری در این پژوهش، آماره‌های توصیفی (میانگین، درصد، ضریب تغییرات)، مقایسه میانگین‌ها (تی همبسته، من ویت نی، کروسکال والیس) و رگرسیون با استفاده از نرم‌افزار PLS بود.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های به‌دست‌آمده از مطالعه حاضر گویای این است که از بین ۲۲۰ تن از دانشجویان مورد بررسی ۶۰ درصد مرد (۱۳۲ نفر) و ۴۰ درصد (۸۸ نفر) را دانشجویان زن شامل می‌شد که ۱۴۲ تن در مقطع تحصیلی کارشناسی (۷۱ درصد)، ۴۴ تن در مقطع کارشناسی ارشد (۲۲ درصد) و ۱۴ تن در مقطع دکتری (۷ درصد) در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ مشغول به تحصیل بودند. میانگین سنی دانشجویان مورد بررسی ۲۴/۰۹ سال بود و حداقل سن افراد ۲۰ سال و حداکثر ۳۵ سال بود. از بین دانشجویان مورد مطالعه ۱۷/۷ درصد (۳۸ نفر) ساکن در روستا و ۸۲/۳ درصد (۱۸۰ نفر) در شهر ساکن بودند. افزون بر این مشخص گردید که ۱۷ درصد (۳۷ نفر) از دانشجویان در دوره‌های مهارت کارآفرینی شرکت داشتند و ۸۳ درصد (۱۸۳ نفر) تا به حال در این دوره‌های آموزشی شرکت نداشتند.

توصیف مهارت‌های ارتباطی در بین دانشجویان

در توصیف مهارت‌های ارتباطی با توجه به مقادیر ضریب تغییرات می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که ارتباطات نوشتاری، کلامی و توانایی کار تیمی در هر دو بخش مهارت‌های فعلی و موردنیاز دارای بیشترین مقدار می‌باشد (جدول ۲).

توصیف مهارت‌های مدیریت کسب و کار در بین دانشجویان

در بررسی مهارت‌های مدیریت کسب‌وکار با توجه به مقدار ضریب تغییرات مشخص گردید که دانشجویان در مهارت‌های فعلی و موردنیازی چون توانایی برنامه‌ریزی و تدوین اهداف برای یک کسب‌وکار کشاورزی، کنترل یک کسب‌وکار کشاورزی و مذاکره و چانه‌زنی در یک کسب‌وکار کشاورزی نیازمند آموزش بیشتری هستند.

جدول ۱- توصیف مهارت‌های مدیریت کسب‌وکار در بین دانشجویان در وضعیت موجود و مطلوب

Table 1- Description of business management skills among students in the current and desired situation

میزان مهارت موردنیاز Level of skill required		نوع مهارت Skill type		میزان مهارت موجود The amount of skill available			اولویت	
اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	مدیریت کسب‌وکار	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	
۱	۱/۳۷	۱/۲۴۱	۲/۹۵	توانایی برنامه‌ریزی و تدوین اهداف برای یک کسب‌وکار کشاورزی	۲/۳۸	۱/۴۷۰	۳/۵۱	۱
۲	۲/۴۶	۱/۰۶۲	۲/۶۲	کنترل یک کسب‌وکار کشاورزی	۲/۷۳	۱/۰۶۱	۲/۹۰	۲
۳	۲/۶۰	۱/۰۵۳	۲/۷۴	مذاکره و چانه‌زنی در یک کسب‌وکار کشاورزی	۲/۸۱	۰/۹۷۴	۲/۷۴	۳
۴	۲/۶۲	۰/۹۵۶	۲/۵۱	مخاطره‌پذیری در کسب‌وکار کشاورزی	۲/۹۶	۰/۸۶۶	۲/۵۷	۴
۵	۲/۶۳	۱/۱۰۴	۲/۹۱	توانایی تصمیم‌گیری	۳/۱۱	۱/۱۰۶	۳/۴۵	۵
۶	۲/۶۴	۱/۰۷۶	۲/۵۸	مدیریت یک کسب‌وکار کشاورزی	۳/۱۷	۱/۱۲۳	۳/۵۷	۶
۷	۲/۶۸	۱/۰۸۸	۲/۹۲	توانایی هدایت و رهبری	۳/۲۴	۱/۰۷۵	۳/۴۹	۷
۸	۲/۸۳	۱/۰۱۴	۲/۸۷	توانایی سازمان‌دهی	۳/۴۷	۱/۰۷۴	۳/۷۳	۸
۹	۳/۱۰	۰/۸۲۴	۲/۵۶	توانایی ایجاد شبکه	۳/۵۰	۱/۰۶۸	۳/۷۴	۹
۱۰	۳/۵۲	۰/۸۲۳	۲/۹۰	توانایی به‌کارگیری سبک‌های مدیریتی	۴/۵۸	۰/۸۸۲	۴/۰۴	۱۰

جدول ۲- توصیف مهارت‌های ارتباطی در بین دانشجویان در وضعیت موجود و مطلوب

Table 2- Description of communication skills among students in the current and desired situation

میزان مهارت موردنیاز Level of skill required		نوع مهارت Skill type		میزان مهارت موجود The amount of skill available			اولویت	
اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	ارتباطی	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	
۱	۱/۵۲	۱/۴۴۸	۳/۶۱	ارتباطات نوشتاری	۳/۱۰	۱/۰۹۳	۳/۳۹	۱
۲	۲/۹۸	۱/۲۸۰	۳/۸۲	ارتباطات کلامی	۳/۶۴	۰/۹۶۶	۳/۵۲	۲
۳	۳/۲۱	۱/۱۷۷	۳/۷۸	توانایی کار تیمی	۳/۷۷	۰/۹۳۴	۳/۵۳	۳
۴	۳/۳۲	۱/۰۷۳	۳/۵۷	روابط انسانی	۴/۱۹	۰/۷۸۰	۳/۲۷	۴
۵	۳/۷۸	۱/۰۰۳	۳/۷۸	مهارت‌های زبان خارجی	۴/۴۶	۰/۸۰۴	۳/۵۹	۵
۶	۳/۸۳	۰/۹۸۲	۳/۷۷	توانایی کنترل محیط پیرامون	۴/۵۴	۰/۷۷۴	۳/۳۸	۶

توصیف مهارت‌های مالی و اقتصادی در بین دانشجویان

در بررسی توصیف مهارت‌های مالی و اقتصادی بر اساس ضریب تغییرات مشخص شد که میزان مهارت موجود (فعلی) و

موردنیاز دانشجویان در بخش بازاریابی (خرید، فروش و بازار) بالاتر از سایر مهارت‌ها می‌باشد و دیگر مهارت‌ها به ترتیب در رتبه

دوم تا سوم قرار دارند (جدول ۳).

جدول ۳- توصیف مهارت‌های مالی و اقتصادی در بین دانشجویان در وضعیت موجود و مطلوب

Table 3- Description of financial and economic skills among students in the current and desired situation

میزان مهارت مورد نیاز Level of skill required			نوع مهارت Skill type		میزان مهارت موجود The amount of skill available		
اولویت	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	اولویت
۱	۲/۳۲	۱/۱۵۲	۲/۶۸	مالي و اقتصادي	۳/۴۳	۱/۰۵۵	۳/۶۲
۲	۲/۶۰	۱/۲۳۰	۳/۲۱	بازاریابی: خرید، فروش، بازار	۳/۵۰	۱/۰۲۰	۳/۵۸
۳	۳/۱۰۵	۱/۰۴۰	۳/۲۳	تأمین مالی یک کسب‌وکار کشاورزی	۳/۷۵	۱	۳/۷۵
				حسابداری: محاسبه هزینه‌ها، سود و زیان، تراز مالی			

توصیف مهارت‌های فناوری در بین دانشجویان

در مهارت‌های فناورانه نیز مشخص شد که دانشجویان در توانایی کسب‌وکار و تجارت اینترنتی (۲/۷۲) (مهارت موجود) دارای بیشترین توانایی و در بخش میزان مهارت مورد نیاز (توانایی فنی در کار) با ضریب تغییرات ۱/۴۹ دارای بیشترین نیاز آموزشی هستند (جدول ۴).

جدول ۴- توصیف مهارت‌های فناوری در بین دانشجویان در وضعیت موجود و مطلوب

Table 4- Description of technology skills among students in the current and desired state

میزان مهارت مورد نیاز Level of skill required			نوع مهارت Skill type		میزان مهارت موجود The amount of skill available		
اولویت	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	اولویت
۲	۲/۳۹	۱/۰۹۲	۲/۶۲	فناوري	۲/۷۲	۰/۹۹۹	۲/۷۲
۱	۱/۴۹	۱/۰۷۸	۲/۶۹	توانایی کسب‌وکار و تجارت اینترنتی	۲/۸۵	۰/۹۲۸	۲/۶۵
۳	۲/۶۳	۰/۹۹۵	۲/۶۲	توانایی فنی در کار	۲/۸۵	۰/۹۲۹	۲/۶۵
۴	۲/۶۷	۱/۰۹۶	۲/۸۴	مهارت‌های فناوری و فن شناسی	۳/۱۳	۰/۸۵۵	۳/۶۸
۵	۲/۷۱	۰/۹۵۳	۲/۵۹	آشنایی با رایانه	۳/۶۴	۰/۸۰۶	۲/۹۴
				توانایی جستجوی اینترنتی			

توصیف مهارت‌های کارآفرینی در بین دانشجویان

در توصیف مهارت‌های کارآفرینی مشخص گردید که در هر دو بخش مهارت‌های موجود و مورد نیاز؛ مهارت نوآوری و خلاقیت به ترتیب با ضریب تغییرات ۲/۵۷ و ۲/۱۱ دارای بیشترین میزان اهمیت از دیدگاه دانشجویان تحت بررسی بودند.

جدول ۵- توصیف مهارت‌های خاص کارآفرینی در بین دانشجویان در وضعیت موجود و مطلوب

Table 5- Description of specific entrepreneurial skills among students in the current and desired situation

میزان مهارت مورد نیاز Level of skill required			نوع مهارت Skill type		میزان مهارت موجود The amount of skill available		
--	--	--	-------------------------	--	--	--	--

اولویت	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	کارآفرینی	میانگین	انحراف معیار	اولویت
۱	۳/۲۰	۱/۲۴۱	۲/۵۷	۱/۲۴۱	نوآوری و خلاقیت	۳/۳۰	۱/۵۶	۱
۲	۳	۱/۱۱۰	۲/۷۰	۱/۱۱۰	کنترل درونی	۳/۱۷	۱/۲۸۷	۲
۳	۳/۵۴	۰/۹۵۰	۳/۷۲	۰/۹۵۰	پشتکار	۳/۱۹	۱/۲۲۴	۳
۴	۲/۹۷	۱/۰۸۶	۲/۷۳	۱/۰۸۶	تحمل ریسک یا خطر	۳/۵۲	۱/۲۲۰	۴
۵	۳/۴۹	۰/۹۶۷	۳/۶۰	۰/۹۶۷	تمایل به پیشرفت	۳/۵۰	۱/۳۱۱	۵
۶	۳/۲۴	۰/۸۱۰	۴	۰/۸۱۰	اعتماد به نفس	۳/۲۷	۱/۱۰۷	۶
۷	۳/۵۲	۰/۸۱۴	۴/۳۲	۰/۸۱۴	اصرار و پافشاری در کار	۳/۴۱	۱/۱۴۰	۷
۸	۳/۴۳	۰/۷۷۴	۴/۴۳	۰/۷۷۴	ایجاد تغییرات برنامه‌ریزی شده و جهت‌دار	۳/۴۵	۱/۰۴۱	۸

مقایسه مهارت‌های مختلف کارآفرینی در بین دانشجویان

در این قسمت از تحقیق حاضر با استفاده از آزمون تی دو گروه همبسته به بررسی و مقایسه مهارت‌های پنج گانه کارآفرینی در دو وضع مطلوب و موجود پرداخته شده است. همان‌طور که نتایج آزمون تی همبسته در جدول ۲ نشان می‌دهد، بین مهارت‌های مدیریت کسب و کار، ارتباطی و مالی-اقتصادی دانشجویان در وضعیت موجود و مطلوب رابطه معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. با توجه به میانگین‌های بدست آمده در جدول، این مساله بیانگر آن است که میزان مهارت‌های کسب شده دانشجویان در وضعیت موجود در زمینه‌های کسب و کار و مالی و اقتصادی بالاتر از وضعیت مطلوب است در حالی که میزان مهارت‌های ارتباطی کسب شده دانشجویان پایین‌تر از وضعیت مطلوب می‌باشد که نیاز است از طریق برنامه ریزی آموزشی این اختلاف برطرف شود. همچنین نتایج گویای این مسئله است که بین میانگین مهارت دانشجویان در زمینه‌های فناوری و مهارت‌های خاص کارآفرینی در دو وضعیت موجود و مطلوب تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. با محاسبه میانگین مهارت‌های پنج گانه در دو وضعیت موجود و مطلوب (حاصل تقسیم عدد میانگین بدست آمده در جدول ۶ بر تعداد گویه‌ها) نتیجه می‌شود که به ترتیب مهارت‌های ارتباطی (با میانگین ۳/۷۲)، مهارت‌های فناوری (با میانگین ۳/۳۳)، مهارت‌های خاص کارآفرینی (با میانگین ۳/۲۹)، مهارت‌های مالی و اقتصادی (با میانگین ۳/۰۴) و مهارت‌های کسب و کار (۲/۷۵) مورد نیاز دانشجویان مورد تحقیق می‌باشند که در برنامه ریزی آموزشی می‌توان این مورد را لحاظ کرد.

جدول ۶- مقایسه میانگین بین مهارت‌های موجود و مورد نیاز در بین دانشجویان

Table 6- Comparison of averages between available and required skills among students

مقایسه مهارت‌ها	تعداد گویه	میانگین	میانگین	نوع آزمون	مقدار آزمون	معنی‌داری
		میزان مهارت موجود	میزان مهارت مطلوب			
مدیریت کسب و کار	۱۰	۳۳/۷۳	۲۷/۵۸	t همبسته	۱۴/۸۴۹	۰/۰۰۰
مهارت ارتباطی	۶	۲۰/۶۸	۲۲/۳۲	t همبسته	-۴/۳۸۱	۰/۰۰۰
مالی و اقتصادی	۳	۱۰/۹۵	۹/۱۲	t همبسته	۶/۳۶۵	۰/۰۰۰
فناوری	۴	۱۳/۶۳	۱۳/۳۵	t همبسته	۰/۷۴۹	۰/۴۵۵
کارآفرینی	۸	۲۶/۸۱	۲۶/۳۹	t همبسته	-۰/۸۵۳	۰/۳۹۴

در بررسی مقایسه میانگین بین میزان مهارت‌های کارآفرینی با دو متغیر جنسیت و شرکت در دوره های آموزشی مرتبط با کارآفرینی از آزمون من ویت نی استفاده شد. نتایج همان طور که در جدول مشاهده می شود نشان داد که بین هیچ یک از مهارت‌های پنج گانه کارآفرینی با جنسیت و شرکت در دوره آموزشی تفاوت معنی داری مشاهده نشد. این مساله بیانگر آن است که میزان مهارت‌های کارآفرینی بین دانشجویان دختر و پسر مورد مطالعه به طور یکسان می باشد. همچنین دانشجویانی که در دوره های آموزش مرتبط با کارآفرینی شرکت داشته اند میزان مهارت‌های کارآفرینی کسب شده مشابه و یکسانی با سایر دانشجویان مورد بررسی در این تحقیق داشته اند (جدول ۷).

جدول ۷- مقایسه مهارت‌های کارآفرینی از نظر جنسیت و شرکت در دوره های آموزشی

Table 7- Comparison of entrepreneurial skills in terms of gender and participation in training courses

معنی داری Sig	مقدار آزمون Test Value	آزمون Test	اختلاف میانگین Mean Difference	متغیر اصلی Main Variable	متغیر میانجی Mediator Variable
۰/۹۳	۴۷۶۹	من ویت نی	۰/۶۳	میزان مهارت مدیریت کسب و کار	جنسیت
۰/۸۵	۴۷۲۸	من ویت نی	۱/۵	میزان مهارت ارتباطی	
۰/۵۳	۴/۵۵۶	من ویت نی	۴/۰۸	میزان مهارت مالی و اقتصادی	
۰/۹۵	۴۷۷۶	من ویت نی	۰/۵	میزان مهارت فناوری	
۰/۳۶	۴۴۳۹	من ویت نی	۷/۵۱	میزان مهارت کارآفرینی	
۰/۵۰	۲۶۲۰	من ویت نی	۲/۱۶	میزان مهارت مدیریت کسب و کار	شرکت در دوره‌های مهارت
۰/۳۹	۲۵۷۲	من ویت نی	۷/۸۶	میزان مهارت ارتباطی	کارآفرینی
۰/۶۱	۲/۵۷۸	من ویت نی	۷/۶۹	میزان مهارت مالی و اقتصادی	
۰/۹۲	۲۷۹۳	من ویت نی	۱/۰۱	میزان مهارت فناوری	
۰/۶۱	۲۶۶۶/۵	من ویت نی	۵/۱۱	میزان مهارت کارآفرینی	

در بخش دیگری از مطالعه حاضر به منظور بررسی مقایسه بین مقطع تحصیلی دانشجویان با مهارت‌های کارآفرینی از آزمون کروسکال والیس استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان داد که بین مقطع تحصیلی دانشجویان با میزان مهارت کارآفرینی دانشجویان رابطه معنی داری وجود دارد ولی با سایر مهارت‌ها تفاوت معنی داری مشاهده نشد (جدول شماره ۸).

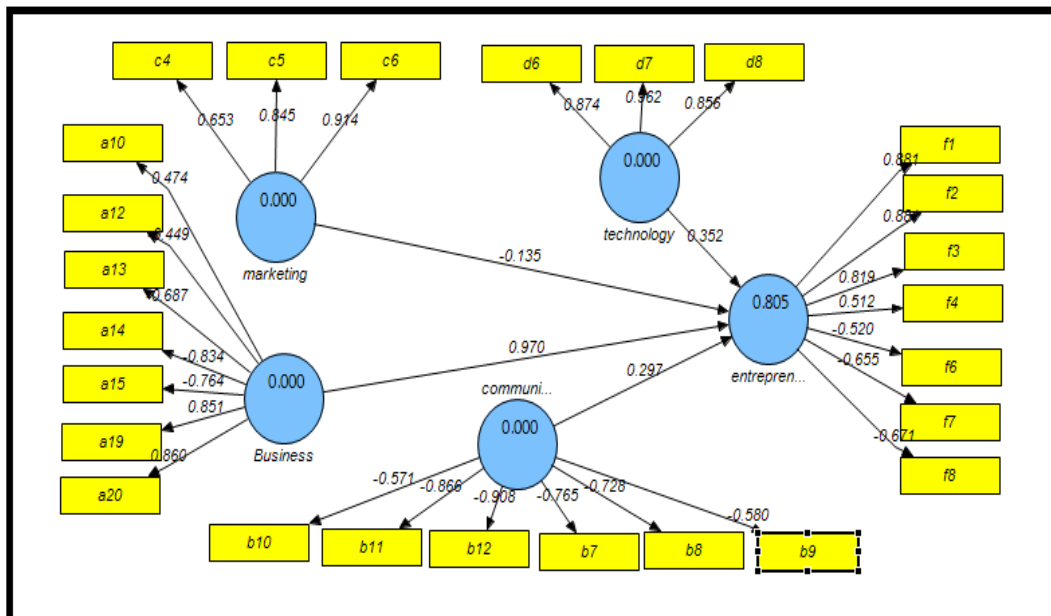
جدول ۸- مقایسه مهارت‌های کارآفرینی از نظر مقطع تحصیلی دانشجویان

Table 8- Comparison of entrepreneurial skills by students' educational level

معنی داری Sig	مقدار آزمون Test value	آزمون Test	میانگین Mean	مقطع تحصیلی Educational level	متغیر اصلی Main variable
۰/۶۴	۰/۸۶۵	کروسکال والیس	۱۰۱/۰۲	کارشناسی	میزان مهارت مدیریت کسب و کار
			۹۴/۵۶	کارشناسی ارشد	
			۱۱۲/۱۸	دکتری	
۰/۱۸	۳/۳۳۶	کروسکال والیس	۹۸/۲۱	کارشناسی	میزان مهارت ارتباطی
			۱۱۴/۸۴	کارشناسی ارشد	
			۸۶/۸۶	دکتری	
۰/۰۸	۴/۸۵۲	کروسکال والیس	۹۵/۷۰	کارشناسی	میزان مهارت مالی و اقتصادی
			۱۱۵/۵۱	کارشناسی ارشد	
			۱۱۹/۹۵	دکتری	
۰/۹۴	۰/۱۰۴	کروسکال والیس	۹۹/۸۷	کارشناسی	میزان مهارت فناوری
			۱۰۱/۹۳	کارشناسی ارشد	
			۱۰۴/۷۷	دکتری	
۰/۰۱	۹/۰۵	کروسکال والیس	۹۴/۸۷	کارشناسی	میزان مهارت کارآفرینی
			۱۲۷	کارشناسی ارشد	
			۹۵/۰۵	دکتری	

تحلیل رگرسیون

در این قسمت به منظور بررسی میزان تاثیر متغیرهای پنج گانه از تحلیل رگرسیون با استفاده از نرم افزار PLS بهره گرفته شد. در اینجا متغیر وابسته میزان کارآفرینی دانشجویان بود و متغیرهای مستقل شامل چهار متغیر میزان مهارت های مدیریت کسب و کار، میزان مهارت های ارتباطی، میزان مهارت های فناوری و میزان مهارت های اقتصادی بوده اند. نتایج همانطور که در شکل یک ترسیم شده است بیانگر آن است که ۸۰/۵ درصد از عوامل مؤثر بر میزان کارآفرینی دانشجویان توسط متغیرهای میزان مهارت های مدیریت کسب و کار، میزان مهارت های ارتباطی، میزان مهارت های فناوری و میزان مهارت های اقتصادی تبیین میشود.

شکل ۱- تبیین عوامل تاثیر گذار بر میزان کارآفرینی دانشجویان کشاورزی

Figure 1- Explanation of factors affecting the level of entrepreneurship among agricultural students

بحث و نتیجه گیری

با توجه به نتایج به دست آمده از مطالعه حاضر مشخص گردید که مهارت دانشجویان در دو وضعیت موجود و مطلوب در خصوص کارآفرین شدن نیازمند آموزش های مختلف در زمینه مهارت های مدیریت کسب و کار از جمله توانایی در شیوه برنامه ریزی و تدوین اهداف کسب و کار، کنترل کسب و کار و افزایش توانمندی در قدرت چانه زنی در بخش مهارت های مورد نیاز هستند. این نتایج گویای این است که این سه عامل در مدیریت کسب و کار می تواند نقش مهمی در میزان کارآفرین شدن دانشجویان داشته

باشد. همچنین در بخش مهارت‌های ارتباطی نیز مشخص گردید که بیشتر دانشجویان توانایی چندانی در ارتباطات نوشتاری ندارند این در حالی است که ارتباطات نوشتاری از جمله نامه‌نگاری اداری اهمیت زیادی در مهارت‌های ارتباطی دارد لذا این عامل از آن نوع مهارت‌هایی است که مورد نیاز دانشجویان است و به افزایش و ارتقای ارتباطات سازمانی آن‌ها کمک می‌کند. از سوی دیگر در نتایج این مطالعه مشخص شد که دانشجویان برای دستیابی به یک کسب‌وکار جدید و کارآفرین شدن با توجه به نیاز و شرایط بازار نیازمند به آموزش و یادگیری شیوه‌های بازاریابی از قبیل نحوه خرید و فروش و شناخت بازار جدید و نوع تقاضای مصرف‌کننده می‌باشند. از دیگر موارد منتج شده در مقاله حاضر می‌توان به مهارت‌های فناورانه اشاره نمود. یافته‌ها گویای این مسئله است که در بخش میزان مهارت موجود، دانشجویان بیان کردند که توانایی کسب‌وکار و تجارت اینترنتی بیشتری دارند در حالی که در بخش مهارت مورد نیاز مشخص شده است که آن‌ها باید در بخش تخصصی و فنی آموزش بیشتری ببینند. افزون بر این، در توصیف مهارت‌های خاص کارآفرینی، مشخص شد که دانشجویان در هر دو بخش مهارت فعلی و مورد نیاز، می‌بایست در هر دو مهارت نوآور و خلاق بودن ارتقا داده شوند. همچنین عامل کنترل درونی و پشتکار نیز از دیگر مسائلی است که در دانشجویان می‌بایست ارتقا داده شود.

در بررسی مقایسه میانگین بین متغیرهای تحقیق و جنسیت مشخص شد که بین دو گروه زن و مرد در مهارت مدیریت کسب‌وکار فعلی اختلاف معنی‌داری وجود دارد. در حالی که بین دو گروه زن و مرد در مهارت‌های مورد نیاز مدیریت کسب‌وکار اختلاف معنی‌دار دیده نشده است. این مسئله نشان می‌دهد که جنسیت عامل اثرگذاری بر شیوه‌های مدیریتی در فعالیت‌های تجاری و کسب‌وکار است.

در این مطالعه همچنین نتایج آزمون تی همبسته نشان داد که بین مهارت موجود و مطلوب در مدیریت کسب‌وکار، مهارت ارتباطی و مالی - اقتصادی رابطه معنی‌داری وجود دارد. این مسئله گویای این است دانشجویان به تقویت و ارتقای این سه مهارت برای کارآفرین شدن نیاز دارند. این ارتباط نشان می‌دهد که دانشجویان دارای مهارت اندکی در این زمینه هستند و برای کارآفرین شدن می‌بایست این مهارت‌ها را تقویت نمایند.

همچنین در پاسخ به سؤالات مربوط به اثرگذاری متغیرهای مهارت‌های مختلف در کارآفرین شدن در بخش اول مشخص گردید که در مهارت‌های مدیریت کسب‌وکار سه عامل توانایی ایجاد شبکه، استفاده از سبک‌های مدیریتی و توانایی هدایت و رهبری بر میزان کارآفرین شدن دانشجویان تأثیر بسزایی دارد. زیرا دانشجویان با داشتن این سه مهارت می‌توانند یک طرح کسب‌وکار کشاورزی را راه‌اندازی و کنترل نمایند. از سوی دیگر در بخش مهارت‌های مالی و اقتصادی نیز از بین عوامل مختلف این مهارت، عامل بازاریابی که شامل فروش، خرید و بازار است به‌عنوان عامل تأثیرگذار بر میزان مهارت کارآفرینی دانشجویان شناخته شد. به طوری که اگر دانشجویان شناخت دقیقی از بازار و مؤلفه‌های مربوط به آن مانند شناخت مشتری، تقاضا و شیوه بازاریابی داشته باشند قادر به اداره کسب‌وکار کشاورزی می‌باشند. افزون بر این، در خصوص مهارت ارتباطی تنها عاملی که در

میزان کارآفرین شدن دانشجویان تأثیر داشت، عامل توانایی کنترل محیط بیرونی بود. دانشجویان با شناخت و آگاهی در خصوص محیط خارجی بهتر می‌توانند بر کسب‌وکار خودکنترل داشته باشند. در بخش مهارت فناورانه نیز دو عامل مهارت فن شناسی و آشنایی با رایانه از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر میزان کارآفرین شدن دانشجویان شناخته شدند. چراکه توانایی کار با اینترنت می‌تواند به افزایش اطلاعات و آگاهی دانشجویان در خصوص انواع کسب‌وکار و شیوه‌های مدیریت کسب‌وکار کمک نماید. متغیر فن شناسی نیز می‌تواند به ارتقای سطح مهارت‌های فن دانشجویان در خصوص فعالیت‌های کارآفرینی کمک نماید. همچنین در خصوص بررسی مهارت‌های کارآفرینی مشخص شد که عامل کنترل درونی و پشتکار در دانشجویان نقش مهمی در میزان کارآفرین شدن دارد. به‌طور کلی تقویت منبع کنترل درونی که یکی از نگرش‌های مؤثر در تبدیل شکست‌ها به پیروزی است تأثیر زیادی بر کارآفرین شدن دارد لذا در دوره‌های آموزش کارآفرینی این مقوله باید موردتوجه قرار داده شود.

منابع

- Arefy, M. (2004).** Studying of Educational Science Curriculum of Iran Higher Education and Solutions to Improve it (Case Study: Branch of Educational Administration); Doctoral Dissertation, Tarbiat Modares University, Faculty of Humanities. [In Persian]
- Ahmadpourdariani, M. (2003).** Does Entrepreneurship Change the Strategy of Universities? Approach, 29, 15-26. [In Persian]
- Ahmadpour, A., Ghasemi, H., and Alikhani Dadovaklaei, M. (2015).** Factors Affecting the Development of Entrepreneurial Skills of Agricultural Training Institute Students. Quarterly Journal of Agricultural Education Management Research, 32, 26-40. [In Persian]
- Bell, J. R. (2008).** "Utilization of Problem- Based Learning in an Entrepreneurship Business Planning Course"; New England Journal of Entrepreneurship, 11(1), 53-61.
- Chang, J & Alison, R. (2013).** Assessing students' entrepreneurial skills development in live projects, Journal of Small Business and Enterprise Development, 20: 241-225.
- Charney, A., & Libecap, G. D. (2009).** The Economic Contribution Entrepreneurship Education: An Evaluation with an Established Program. Retrieved from: <http://www.ssrn.com>.
- Fathivajargah, K. and Shafiee, N. (2007).** "Evaluation of Quality of University Curriculum (Adult Education)"; Quarterly Journal of Curriculum Studies (QJCS), 2(5), 1-27.
- Foyuzat, J. (2004).** Role of University in National Development and other Three Articles; Tehran: Arasbaran (in Persian).
- Ghiasvand Ghiasy, F., Hosseini, F., Malekmohammadi, I. & Hosseini, M. (2009).** Factors Influencing the Entrepreneurship in Iran Agricultural Cooperatives, Australian Journal of Basic and Sciences, 3(2), 117-1170.

Hisrich, R.D., Peters, M.P, Shepherd, D.A. (2005). ENTREPRENEURSHIP, 6th ed.NY:McGraw-Hill/Irwin.

Howard, S. (2004). Developing entrepreneurial in youth: the effects of entrepreneurial education and venture creation. University of south Florida.

Ireland, R. D., Reutzed, C. R., Webb, J. W. and Texas, C. S. (2005). "Entrepreneurship Research in AMJ: What has been Published, and What Might the Future Hold"; Academy of Management Journal, 48(2), 558-564

Imani, M.N. (2005). Studying the Role of Universities in Preparing Entrepreneurship Educated Ones in Order to Present Appropriate Theoretic Model for Compiling Entrepreneurship Programs in Universities; Doctoral Dissertation, Tehran: Islamic Azad University, Science and Research Branch, Faculty of Humanities (in Persian).

Jahanian, R. (2005). "Entrepreneurship in the Educational System"; Proceedings of Conference on Entrepreneurship, Tehran: Islamic Azad University, Roudehen Branch.

Kowsari, M., and Nowruzzadeh, R. (2009). Explaining the characteristics of the four elements of the undergraduate curriculum with an emphasis on developing entrepreneurial skills. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education, 54, 1-18. [In Persian]

Kalantari, K. (2015). Data Processing and Analysis in Socio-Economic Research. Publication: Farhang Saba. [In Persian]

Lanenburg, F. C. and A. C Ornstein (2004). Educational Administration Concepts and Practices. Wadsworth Publishing Complaining.

Lyons, T. S. (2003). Policies for Creating an Entrepreneurial Region. In Main Streets of Tomorrow: Growing and Financing Rural Entrepreneurs. Center for the Study of Rural America: Federal Reserve Bank of Kansas City.

Lyons, T. S. (2002). The Entrepreneurial League System: Transforming Your Community's Economy through Enterprise Development. Washington, DC: The Appalachian Regional Commission.

Lichtenstein, G. A., and Lyons, T.S. (1996). Incubating New Enterprises: A Guide to Successful Practice. Washington, DC: The Aspen Institute.

Lichtenstein G. A. and Lyons T. S. (2001). The Entrepreneurial Development System: Transforming business talent and community economies. Economic Development Quarterly, 15, 3-20.

Maghsoudi, T. & Davodi, H. (2011). Entrepreneurship development strategies agriculture cooperatives in Iran. American Eurasian J. Agric. & Environ. 10(2): 283-289.

Man T. W. Y., Lau T. and Chan K. F. (2002). The competitiveness of small and medium enterprises A conceptualization with focus on entrepreneurial competencies. Journal of Business Venturing, 17(2): 123-142.

MirArab, R. (2007). "The level of awareness of undergraduate students in psychology and educational sciences at the University of Tehran about entrepreneurship in the academic year 2006-

2007 and designing an educational program to increase their knowledge in the field of entrepreneurship", Master's thesis, Faculty of Educational Sciences, University of Tehran. [In Persian]

Parhizgar, M., Shirazi, Q., and Moghadam Shahidi, A. (2004). "Entrepreneurship Education and Teaching", Jihad Daneshgahi Graduates Employment Assistance Organization. [In Persian]

Rae D. (2007). Entrepreneurship: from opportunity to action, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Rae, D., (2006). Entrepreneurial learning: a conceptual framework for technology-based enterprise. *Technology Analysis & Strategic Management* 18, 39-56.

Rahmati, M. H. (2009). "Designing a Policy-Making Model in the Entrepreneurship Education System in Iran", PhD Thesis, Qom Campus, University of Tehran, Supervisor: Seyyed Mohammad Moghimi. [In Persian]

Sabar, N. (1994). Curriculum Development at School Level; In *International Encyclopedia of Education* .

Smith, W. L. (2005). Choosing an entrepreneurial development system: the concept and the challenges. *International Journal of Management and Enterprise Development*, 2(3/4), 349-359.

Shekarey, A and Heidarzadeh A. S. (2010). A Study on the effectiveness of occupational trainings of insurance on the performance of the insurance companies' employees in terms of entrepreneurial skills. *Social and Behavioral Sciences*, 9 (2), 329–334.

Usman, A. S. and Tasmin, R. (2015). Entrepreneurial Skills Development Strategies through the Mandatory Students' Industrial Work Experience Scheme in Nigeria. *Social and Behavioral Sciences*, 204 (2), 254 – 258.

Ugochukwu C.O., Elom, E N., Ituma, A., Opara, P.N., Ukwa, N.J., Inyiagu .E.E. & Ndem, J. (2014). Influence of Entrepreneurship Education on Students Attaining Business Development Awareness and Skills Acquisition in Nigeria. *Journal of Research & Method in Education*. 4(3):37-44.

Wickham P. A. (2006). *Strategic Entrepreneurship*, Harlow: Pearson Education.

Zahra, S. & Dess, G. G. (2001). Entrepreneurship as a field of research: encouraging dialogue & debate. *Academy of Management Review*, 26 (1), 8-11.

Zabihi, M., and Moghaddisi, A. (2006). "Entrepreneurship from Theory to Practice", Mashhad: Jahan Farda Publishing. [In Persian]